

Διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση στην EDC/HRE

Περίγραμμα

1. Βασικές ερωτήσεις για τη διδακτική της EDC/HRE
2. Ένα παράδειγμα διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης
– τα παιδιά φαντάζονται έναν ιδανικό κόσμο.
3. Κάθε άνθρωπος μαθαίνει διαφορετικά – «Δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας»
4. Κονστρουκτιβιστική μάθηση και κοινωνική αλληλεπίδραση
5. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην κονστρουκτιβιστική διαδικασία μάθησης;
6. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην EDC/HRE?
 - 6.1 Ο/η εκπαιδευτικός ως εισηγητής και καθοδηγητής – ενισχύει και εμπλουτίζει την οικοδόμηση γνώσης
 - 6.2 Ο/η εκπαιδευτικός ως κριτής και διορθωτής – ενισχύει την αποδόμηση
 - 6.3 Ο/η εκπαιδευτικός ως δημιουργός και πάροχος δραστηριοτήτων εφαρμογής – ενισχύει την επανοικοδόμηση
 - 6.4 Ο/η εκπαιδευτικός ως πρόεδρος συζητήσεων σε ολομέλειες – ενισχύει όλους τους τρόπους κονστρουκτιβιστικής μάθησης
7. Οι δημοκρατίες ως κοινωνίες μάθησης – κονστρουκτιβιστική προσέγγιση των βασικών εννοιών της EDC/HRE

Διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση στην EDC/HRE

1. Βασικές ερωτήσεις για τη διδακτική της EDC/HRE

Στην EDC/HRE, όπως και γενικότερα στη διδασκαλία του, ο/η εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να στοχάζεται πάνω στους στόχους, να ξεκαθαρίζει τους λόγους των επιλογών που αναπόφευκτα θα κάνει και τις προτεραιότητες που θέτει.

1. **Τι** πρέπει να μάθουν οι μαθητές στην EDC/HRE;

Οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν το πώς να συμμετέχουν ως πολίτες στη δημοκρατική τους κοινότητα. Χρειάζεται να αναπτύξουν:

- ικανότητες πολιτικής ανάλυσης και κριτικής ικανότητας, όταν ασχολούνται με προβλήματα και ζητήματα πολιτικής φύσης
- ικανότητες συμμετοχής στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων και επιπλέον
- μια ποικιλία μεθοδολογικών δεξιοτήτων.

2. **Γιατί** και **για ποιον λόγο** θα πρέπει οι μαθητές να αποκτήσουν αυτές τις ικανότητες;

Η δημοκρατία εξαρτάται από πολίτες που έχουν τη θέληση και την ικανότητα να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων και να συμμετέχουν στα θεσμικά της όργανα. Οι μαθητές έχουν ανάγκη αυτές τις ικανότητες και δεξιότητες, ούτως ώστε να μπορούν να ασκούν τα ανθρώπινα και ατομικά τους δικαιώματα και να εξασκούν τους ρόλους τους ως ενεργοί πολίτες («**μαθαίνοντας για**» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα)

3. Τα παραπάνω εγείρουν περαιτέρω ερώτημα. Αν οι νέοι πολίτες χρειάζεται να τα μάθουν αυτά δηλαδή η διδασκαλία να έχει αυτά τα αποτελέσματα- τι θα πρέπει να **κάνουν** όσοι διδάσκουν EDC/HRE ώστε να τα εξασφαλίσουν;

Όσοι διδάσκουν την EDC/HRE είναι απαραίτητο να μεταδώσουν εκείνα τα στοιχεία που θα ενισχύσουν:

- τη γνώση και την εννοιολογική μάθηση –δηλαδή «**μάθηση για**» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- άσκηση δεξιοτήτων, αλλά επίσης
- οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να παρέχουν υποδείγματα ρόλων και κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον για εκείνες τις στάσεις και τις αξίες που λειτουργούν ενισχυτικά σε έναν δημοκρατικό πολιτισμό (ανεκτικότητα, αλληλοσεβασμό, αποδοχή των ανθρώπινων δικαιωμάτων) – δηλαδή **μάθηση μέσα από (μέσω)** τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

4. Έχει γίνει αναφορά για τα τρία ανωτέρω ζητήματα, στην εισαγωγή. Παραμένει όμως ένα σημαντικό ζήτημα: **με ποιο τρόπο** μαθαίνουν οι μαθητές στην EDC/HRE;

Ως εκπαιδευτικοί που διδάσκουμε EDC/HRE, θα πρέπει να κατανοούμε τη διαδικασία με την οποία μαθαίνουν οι μαθητές μας, αλλά και τους τρόπους που μπορούμε να τους ενισχύσουμε. Σε απάντηση του ζητήματος της διαδικασίας μάθησης των μαθητών μας, έχουμε υιοθετήσει το εννοιολογικό πλαίσιο της «**διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης**». Με τον τρόπο αυτό, συνδέουμε τη «μάθηση μέσω» της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα μαθήματα της EDC/HRE με τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων στη δημοκρατία, που είναι από μόνες τους μια συλλογική διαδικασία μάθησης. Αυτός είναι ο λόγος που ο John Dewey συνέλαβε την έννοια του σχολείου ως «μια κοινωνία σε μικρογραφία, ως μια εμβρυική κοινωνία»². Σ' αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε το πώς κατανοούμε τη διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση. Πιστεύουμε πως βοηθά όσους διδάσκουν την EDC/HRE να κατανοήσουν καλύτερα:

- τη διαδικασία μάθησης που προσφέρει στους μαθητές η EDC/HRE

2. John Dewey, *The School and Society*, New York, 2007, σελ. 32.

- τον ρόλο τους στην ενίσχυση της μάθησης των μαθητών τους
- πως η δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι διαδικασία συλλογικής μάθησης.

Η διδασκαλία και η μάθηση στην EDC/HRE και στα ζητήματα πολιτικής στη δημοκρατία, είναι δυνατόν αλλά και χρήσιμο να εννοηθούν από κονστρουκτιβιστική σκοπιά, διότι υπάρχουν δομικές αναλογίες ανάμεσα στην επικοδομητική μάθηση και στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων. Τόσο οι τάξεις της EDC/HRE, όσο και οι δημοκρατικές κοινωνίες, είναι, ή τουλάχιστον θα έπρεπε να είναι, κοινότητες μάθησης που διέπονται από τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έτσι, ο διαδραστικός κονστρουκτιβισμός ενισχύει τη βασική προσέγγιση της EDC/HRE –δηλαδή τη διδασκαλία μέσω, για και περί της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων- διότι είναι καλή μέθοδος διδασκαλίας, υπηρετεί τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα υποστηρίζει τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών και των πολιτών.

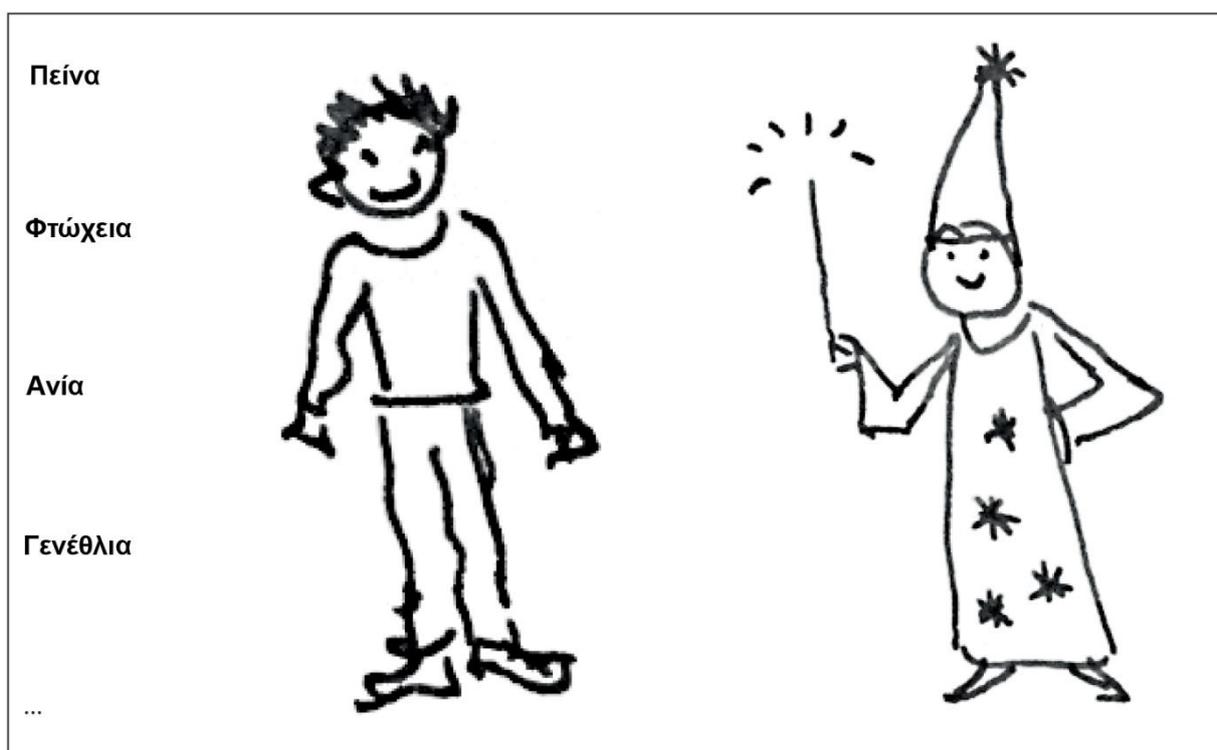
Η θεωρία παρουσιάζεται καλύτερα μέσω συγκεκριμένων παραδειγμάτων, και έτσι η επόμενη παράγραφος παρουσιάζει μια εκδοχή διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης στην εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού.

2. Ένα παράδειγμα διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης – τα παιδιά φαντάζονται έναν ιδανικό κόσμο.

Το πέμπτο βιβλίο αυτής της σειράς για την EDC/HRE περιλαμβάνει μια ενότητα τεσσάρων μαθημάτων για μαθητές της τρίτης τάξης, με τίτλο «Είμαστε μάγοι!»³. Τα παιδιά ενθαρρύνονται στο να εκφράσουν τις ευχές και τις ιδέες τους για το πώς θα έπρεπε να είναι ο κόσμος, και στη συζήτηση που ακολουθεί διερευνούν τις ηθικές και πολιτικές επιπτώσεις που θα είχαν στον κόσμο του μέλλοντος.

Το πρώτο μάθημα αρχίζει ως εξής:

"Ο/η εκπαιδευτικός σχεδιάζει ή παρουσιάζει μια εικόνα δύο ατόμων στον πίνακα: μια συνηθισμένη γυναίκα ή άνδρα και έναν μάγο ή μάγισσα.

3. Rolf Gollob / Peter Krapf, EDC/HRE, Βιβλίο V: *Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007, "Είμαστε μάγοι!", σσ.17-22; c.f. EDC/HRE Βιβλίο VI, *Διδάσκουμε τη δημοκρατία*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, Exercise 6.3, "Αν ήμουν μάγος", σελ.64.

Σε ζευγάρια, τα παιδιά θα πρέπει να σχεδιάσουν τις δύο φιγούρες και να προσπαθήσουν να απαντήσουν μαζί στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Τι μπορεί να κάνει ένας συνηθισμένος άνθρωπος σε ορισμένες περιπτώσεις, π.χ. αν δεν υπάρχει ψωμί στο σπίτι για φαγητό;
- Τι θα έκανε ο μάγος ή η μάγισσα στην ίδια περίπτωση;

Μετά από μερικά λεπτά, ο/η εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τα παιδιά σε ημικύκλιο, μπροστά από τον πίνακα, έτσι ώστε το κάθε παιδί να μπορεί να βλέπει καλά τον πίνακα (σε μεγάλες τάξεις, τα παιδιά μπορούν να καθίσουν σε διπλό ημικύκλιο). Ο/η εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τις απαντήσεις των παιδιών και τις γράφει σε λίστα στον πίνακα, χωρίς να σχολιάζει ή να τις αξιολογεί. Προτείνουμε, οι ιδέες των παιδιών να καταχωρηθούν σ' έναν πίνακα σαν κι αυτόν. Βλέπουμε τις λύσεις και αφήνουμε τα παιδιά να σχολιάσουν. Φυσικά, θα δημιουργηθούν ερωτήματα! Ο εκπαιδευτικός θέλει να ξέρει:

- Βλέπετε κάποιες λύσεις ή ιδέες που προτάθηκαν από έναν καλό ή κακό μάγο;
- Πότε ήταν η τελευταία φορά που ευχηθήκατε να είσατε μάγοι και τι θα θέλατε να αλλάξετε;
- Ποια είναι η μεγαλύτερη ευχή που θα θέλατε να κάνετε τώρα;

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να παρουσιάσουν τις ιδέες τους και τα ενθαρρύνει (...)

Το παράδειγμα αυτό παρουσιάζει κάποια βασικά στοιχεία του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν τα παιδιά και οι εκπαιδευτικοί, σε κονστρουκτιβιστικό μαθησιακό περιβάλλον:

Ο εκπαιδευτικός	Οι μαθητές
... αναθέτει ένα ανοικτό καθήκον όπου: - ζητά από τους μαθητές να αλλάξουν προοπτική (πραγματικότητα – ουτοπία) - ενισχύει την ελευθερία σκέψης και έκφρασης των μαθητών ... συγκεντρώνει τις ιδέες των παιδιών στον πίνακα ... προσθέτει δομές (λέξεις-κλειδιά και έννοιες) ... αυτοσχεδιάζει, καθώς σχολιάζει τις ιδέες των παιδιών ... θέτει ερωτήματα για να βοηθήσει τα παιδιά να αναζητήσουν αιτίες και εφαρμογές των ιδεών τους ... ενθαρρύνει τους μαθητές και τους προσφέρει θετική ανατροφοδότηση	... αναπτύσσουν και μοιράζονται τις ιδέες τους ... τις εκφράζουν, τις μοιράζονται (στο παράδειγμά μας, οι ιδέες τους έχουν προσωπική και πολιτική διάσταση) ... αναλογίζονται τα όρια και τους περιορισμούς που θα είχαν ή έχουν οι ευχές τους στον πραγματικό κόσμο ... ανακαλύπτουν τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στη «λευκή (καλή)» και τη «μαύρη (κακή)» μαγεία.

Βασική αρχή της κονστρουκτιβιστικής μάθησης είναι ότι μετράει η άποψη του παιδιού. Στην περίπτωσή μας:

- Πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά τον κόσμο όπου ζουν;
- Με ποιο τρόπο κρίνουν το τι συμβαίνει γύρω τους;
- Τι θα άλλαζαν αν είχαν τη δυνατότητα;
- Τι τα απασχολεί περισσότερο – τι βρίσκεται στην κορυφή της προσωπικής τους ατζέντας;
- Τι απόψεις μοιράζονται στην τάξη – σε τι διαφέρουν οι απόψεις τους;
- Είναι φανερό πως τα παιδιά κρίνουν τα όσα συμβαίνουν στον κόσμο τους και πως η κρίση τους επηρεάζει δυναμικά τον τρόπο με τον οποίο θα ενεργήσουν και θα συμμετάσχουν⁴.

4. Ως εκ τούτου, η EDC/HRE θα έπρεπε να διδάσκεται από πολύ μικρές ηλικίες. Το πέμπτο βιβλίο της σειράς αρχίζει με μια ενότητα

Στην κonstrουκτιβιστική μάθηση, επιτρέπεται οι μαθητές να παίζουν τον ρόλο ειδημόνων. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας εστιάζει στην υπάρχουσα γνώση των μαθητών, παρά στις ελλείψεις της. Στον ρόλο των μάγων, κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα να συνεισφέρει με μια ιδέα, χωρίς να κρίνεται αν είναι «σωστή ή λανθασμένη». Είναι σημαντικότερο να ανακαλύψουμε τους λόγους για τους οποίους ένα παιδί εκφράζει ένα συγκεκριμένο όραμα, αλλά και ποιες εμπειρίες το οδηγούν σ' αυτό. Τι απασχολεί το παιδί; Ποιες είναι οι επιθυμίες και οι ανάγκες ενός αγοριού, ενός κοριτσιού; Η κonstrουκτιβιστική μάθηση λαμβάνει υπόψη της την άποψη και τη διαδικασία με την οποία μαθαίνει κάθε παιδί προσωπικά.

Η κonstrουκτιβιστική μάθηση είναι στην πραγματικότητα μια άσκηση στα ανθρώπινα δικαιώματα του παιδιού – την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης, την ισότητα ευκαιριών, τις αρχές της αμοιβαίας αναγνώρισης και της αποφυγής των διακρίσεων και το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Στο περιβάλλον της κonstrουκτιβιστικής μάθησης, καθήκον του/της εκπαιδευτικού είναι να ενθαρρύνει τους μαθητές με πολλούς τρόπους: με σχέδια και ιδέες –με το να παρέχει ένα πλαίσιο που βασίζεται σε δραστηριότητες που απαιτούν δράση και λύσεις προβλημάτων, με το να σέβεται το δικαίωμα των παιδιών στην ελευθερία και την ισότητα, με το να κατευθύνει, να ενθαρρύνει και να καθοδηγεί – με αυτοσχεδιασμούς – με το να μη γνωρίζει τις απαντήσεις που θα δώσουν τα παιδιά, οπότε έχει τη θέληση και έχει προετοιμαστεί ώστε να εργαστεί με το υλικό που εκείνα θα δημιουργήσουν. Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να μοιραστούν και να συγκρίνουν τις ιδέες τους, και συχνά, όταν το προβλέπει η δραστηριότητα ή το καθήκον που τους έχει ανατεθεί, να φτάσουν σε κοινές παραδοχές ή να λάβουν αποφάσεις. Ο εκπαιδευτικός δρα υποστηρικτικά, ως καταλύτης. Όσο κι αν έχει τις δικές του προσδοκίες, δεν μπορεί να προκαθορίσει τα αποτελέσματα της διαδικασίας μάθησης των μαθητών του.

Η κonstrουκτιβιστική μάθηση ενισχύει περισσότερο την ανάπτυξη δεξιοτήτων παρά την εισαγωγή (τη μεταφορά) ενός συνόλου γεγονότων. Η κonstrουκτιβιστική οπτική θέτει υπό αμφισβήτηση τόσο κάθε γνωσιοκεντρικό αναλυτικό πρόγραμμα, όσο και το κατά πόσο ο καθένας μπορεί να «μαθαίνει», απομνημονεύοντας μεμονωμένα γεγονότα, χωρίς να τα κατανοεί και να τα αποδέχεται.

Η επόμενη παράγραφος διερευνά με μεγαλύτερη λεπτομέρεια αυτό το ζήτημα. Εστιάζει σε κάποιες από τις όψεις της διερευνητικής, κonstrουκτιβιστικής θεωρίας μάθησης και τις συνδέει με την κonstrουκτιβιστική έννοια της δημοκρατικής λήψης αποφάσεων.

3. Κάθε άνθρωπος μαθαίνει διαφορετικά – «Δημιουργούμε τον κόσμο στο μυαλό μας»

Όταν διαβάζουμε μια ιστορία, σε ένα βιβλίο, κατασκευάζουμε στο μυαλό μας κάτι σαν κινηματογραφική ταινία. Προσθέτουμε λεπτομέρειες και σκηνές που αφήνει ο συγγραφέας να εννοηθούν ή τις παραλείπει και, συχνά, ντύνουμε τους χαρακτήρες με πρόσωπα. Κάποια μυθιστορήματα επηρεάζουν τη φαντασία μας τόσο πολύ, που απογοητευόμαστε όταν δούμε τη μεταφορά τους στον κινηματογράφο. Η φαντασία μας έχει φτιάξει πολύ καλύτερες εικόνες, μοναδικές, όσο κι αν ο κάθε αναγνώστης θα έχει φτιάξει τις δικές του.

Το παράδειγμα αυτό, δείχνει τη δυνατότητά μας να «φτιάξουμε τον κόσμο στο μυαλό μας». Ο κόσμος όπου ζούμε, είναι ο κόσμος όπως τον αντιλαμβανόμαστε – συντίθεται από τις εικόνες, τις εμπειρίες, τις έννοιες και τις απόψεις που έχουμε δημιουργήσει. Ως υποκείμενα μάθησης, καθένας από εμάς θέλει να βγάλει νόημα από αυτό που ακούει ή διαβάζει, θέλει να το κατανοήσει. Ένας ερευνητής που ασχολείται με τον ανθρώπινο εγκέφαλο τον χαρακτήρισε ως «μηχανή αναζήτησης νοήματος». Όσα δε βγάλουν νόημα, με κάποιον τρόπο πρέπει να ξεκαθαριστούν. Αν λείπουν πληροφορίες, πρέπει είτε να τις βρούμε, είτε να γεμίσουμε το κενό με υποθέσεις. Τα στερεότυπα προσφέρουν απλουστεύσεις σε σύνθετα ζητήματα⁵.

Όσοι αποκτούν εμπειρία, οι εκπαιδευτικοί ανακαλύπτουν πως όταν διδάσκουν, κάθε μαθητής λαμβάνει και αποθηκεύει ένα ελαφρά διαφορετικό μήνυμα. Κάποιοι μαθητές θα θυμούνται κάποια πληροφορία όταν μεγαλώσουν, γιατί τους προκάλεσε μεγάλη εντύπωση, άλλοι θα την έχουν ξεχάσει το επόμενο πρωί, γιατί

για παιδιά νηπιαγωγείου, που δεν ξέρουν ακόμη ανάγνωση και γραφή. Βλ. Ενότητα 1, «Έχω ένα όνομα – έχουμε ένα σχολείο» σσ.7-10.

5. Βλ. Rolf Gollob / PeterKrapf (επιμ.), EDC/HRE Βιβλίο III: Ζούμε δημοκρατικά, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2008, Ενότητα 1, "Στερεότυπα και προκαταλήψεις. Τι είναι η ταυτότητα; Πώς αντιλαμβανόμαστε τους άλλους, κι εκείνοι εμένα;" σσ. 21-38.

δεν είχε σημασία γι' αυτούς. Από την κονστρουκτιβιστική άποψη, το τι συμβαίνει στο μυαλό των μαθητών έχει μεγάλη σημασία.

Ο κονστρουκτιβισμός αντιλαμβάνεται τη μάθηση ως εξαιρετικά εξατομικευμένη διαδικασία:

- Οι μαθητές κατασκευάζουν ή δημιουργούν νοηματικές δομές. Η νέα πληροφορία συνδέεται με την υπάρχουσα μάθηση ή κατανόηση.
- Οι μαθητές προσέρχονται στο μάθημα της EDC/HRE έχοντας την ατομική τους βιογραφία και τις εμπειρίες τους.
- Το φύλο, η τάξη, η ηλικία, η εθνοτική καταγωγή και οι θρησκευτικές παραδοχές δίνουν σε κάθε μαθητή μια μοναδική προοπτική.
- Κατέχουμε διαφορετικές μορφές νοημοσύνης, που προχωρούν πολύ πέρα από τις συμβατικές παραδοχές του αν είμαστε καλοί στα μαθηματικά ή στις γλώσσες⁶.
- Δεν υπάρχει απόλυτο μέτρο για τη σημασία που έχουν τα προσωπικά και πολιτικά ζητήματα στον κάθε άνθρωπο. Κάτι γίνεται πρόβλημα επειδή κάποιος το αισθάνεται έτσι, και το μυαλό του μαθητή επιλέγει την πληροφορία που θα συγκρατήσει ή θα ξεχάσει.

4. Κονστρουκτιβιστική μάθηση και κοινωνική αλληλεπίδραση

Μέχρι στιγμής έχουμε εξετάσει τη σκοπιά του μεμονωμένου μαθητή. Οι μαθητές αναζητούν το νόημα, όμως οι μαθητές κάνουν και λάθη. Πώς μπορούν να διορθωθούν; Από την κονστρουκτιβιστική σκοπιά, ο ίδιος ο μαθητής θα πρέπει να αποδομήσει το λάθος και να οικοδομήσει από την αρχή. Πώς όμως μπορεί να αντιληφθεί ο μαθητής τις αδυναμίες και τα λάθη του; Υπάρχουν δύο τρόποι.

Κατά πρώτον, ανακαλύπτουμε τα λάθη μας από μόνοι μας. Βρίσκουμε πως η λύση ενός προβλήματος δε λειτουργεί, ή ότι η πορεία ενός επιχειρήματος δεν έχει νόημα.

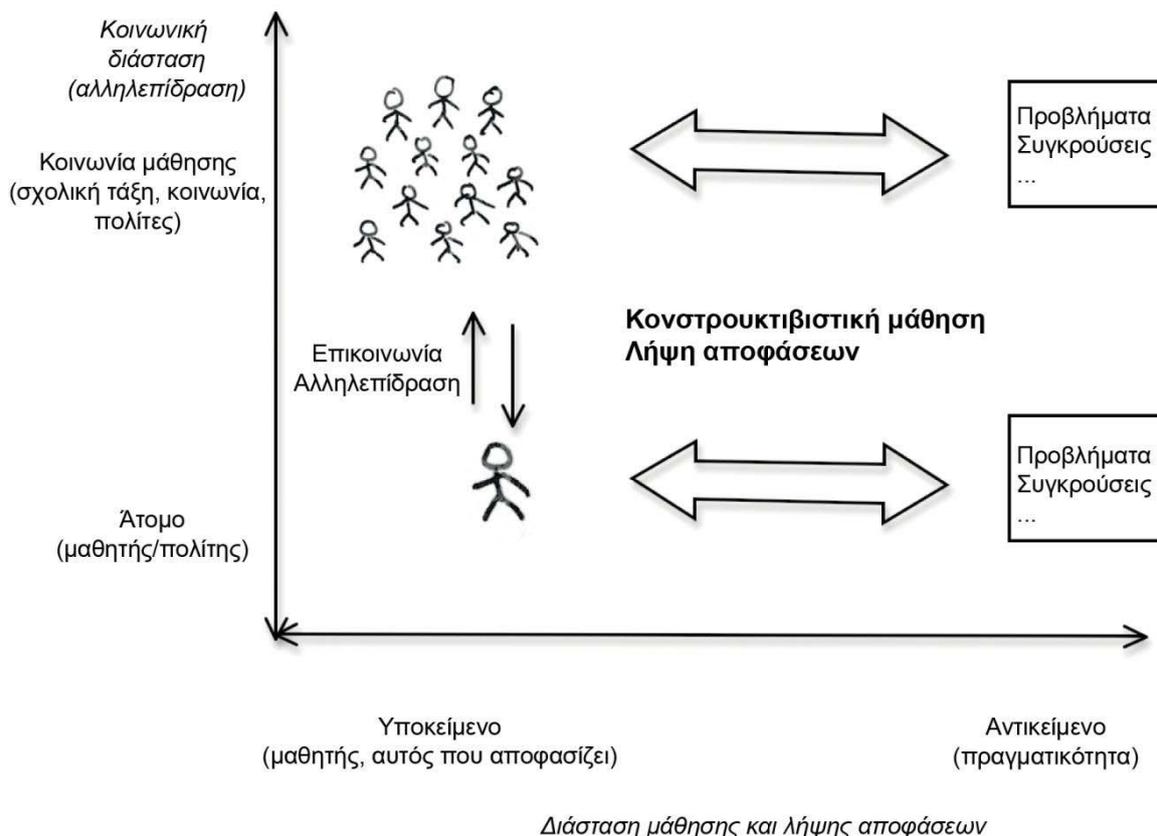
Κατά δεύτερον, εξαρτόμαστε από τους άλλους, για να μας πουν κάτι, ή συχνά να μας βοηθήσουν.

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση, λοιπόν, δεν είναι μόνο μια ιδιαίτερα εξατομικευμένη διαδικασία. Έχει μια δεύτερη, εξίσου σημαντική, διάσταση συνεργατικής μάθησης. Οι μαθητές θα πρέπει να μοιράζονται τις ιδέες τους αλληλεπιδρώντας και επικοινωνώντας με τους άλλους και με τους εκπαιδευτικούς τους. Γι' αυτό τον λόγο, την έχουμε ονομάσει **διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση**.

Το διάγραμμα που έπεται παρουσιάζει το ατομικό και το κοινωνικό επίπεδο της κονστρουκτιβιστικής μάθησης. Αυτή είναι η κοινωνική της διάσταση.

Παρουσιάζει, επίσης, το γεγονός ότι οι μαθητές αναφέρονται πάντοτε στον κόσμο που βρίσκεται έξω από τον δικό τους μυαλό. Όταν ελέγχουν τις ιδέες και τα σχέδιά τους, το σημείο αναφοράς τους βρίσκεται στον κόσμο των αντικειμένων. Αυτή είναι η διάσταση αντικειμένου – υποκειμένου της κονστρουκτιβιστικής μάθησης.

6. Βλ. τη θεωρία του Howard Gardner για την πολλαπλή νοημοσύνη.

Τόσο οι μαθητές στην τάξη, όσο και οι πολίτες σε μια δημοκρατική πολιτεία, αλληλεπιδρούν ως κοινότητες μαθητών. Αναφερθήκαμε ήδη στο ότι ο John Dewey αντιλαμβάνεται το σχολείο ως «μια κοινωνία σε μικρογραφία, μια εμβρυϊκή κοινωνία».⁷ Κατά συνέπεια, η αλληλεπίδραση που δοκιμάζουν οι μαθητές στο σχολείο με τους συμμαθητές τους και τους δασκάλους τους, είναι μέρος της πραγματικότητας και όχι επίπλαστη συνθήκη που τους προετοιμάζει για την πραγματική ζωή στο μέλλον.

Στην πολιτική, αλλά και στο σχολείο, υπάρχουν πάντοτε κάποιιοι που έχουν υψηλότερο επίπεδο εμπειριών, γνώσεων και κατανόησης, αλλά και δύναμης – εκπαιδευτικοί, πολιτικοί ηγέτες, διευθυντές, επιστήμονες κ.ά. Στις σύγχρονες κοινωνίες, όμως, κανείς από αυτούς τους παράγοντες δεν έχει απόλυτη δύναμη. Η δημοκρατία και η ισχύς του νόμου (θα έπρεπε να) θέτει όρια στη δύναμη κάθε παράγοντα, που (να) αντιστοιχεί στην κατανομή της εργασίας και (να) περιορίζει κάθε παράγοντα σε μια συγκεκριμένη εξειδίκευση σε έναν συγκεκριμένο τομέα.

Υπάρχει, όμως, ένας σοβαρός κίνδυνος στη δέσμευση της δημοκρατίας πως καθένας έχει ίσες ευκαιρίες να συμμετέχει σ' αυτήν. Όσο πιο σύνθετες γίνονται οι κοινωνίες μας, αλλά και τα προβλήματα που καλούνται να λύσουν, τόσο ο κάθε πολίτης βασίζεται στις ατομικές του ικανότητες για να συμμετέχει στη δημοκρατία. Σήμερα περισσότερο από ποτέ, η εκπαίδευση έχει γίνει το κλειδί για τη συμμετοχή στην κοινωνία των ώριμων υποκειμένων της μάθησης.

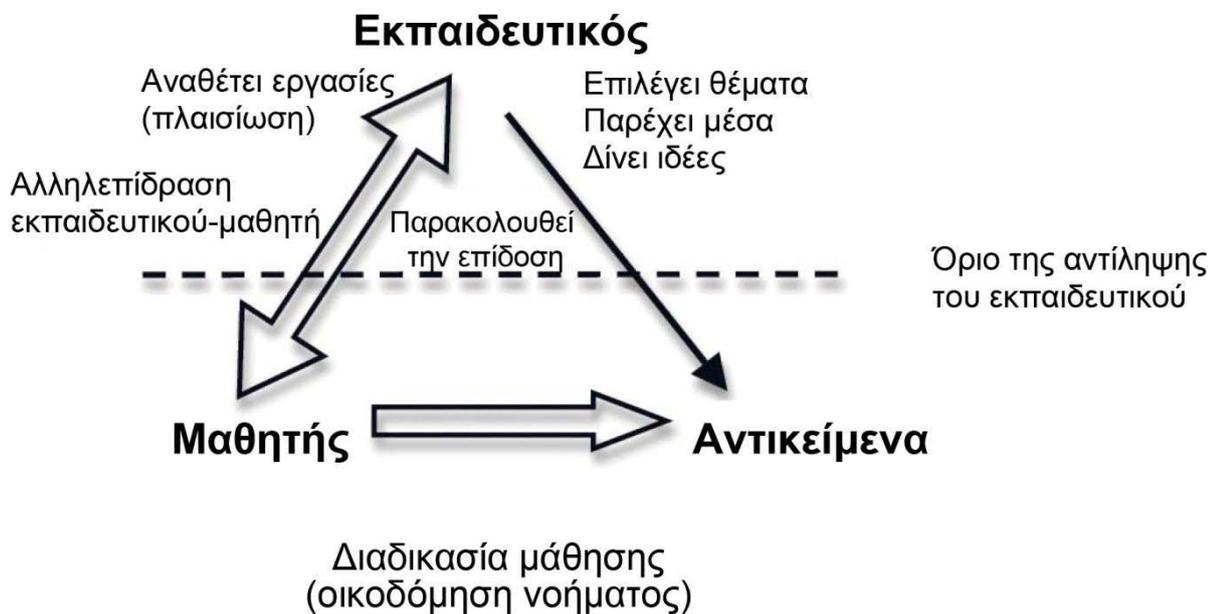
5. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην κonstrουκτιβιστική διαδικασία μάθησης;

Οι μαθητές αναζητούν το νόημα και μάλιστα, κάθε μαθητής με ιδιαίτερα ατομικό τρόπο. Ο μαθητής συνδέει τη νέα πληροφορία –μέρος μιας πληροφορίας, μια εισήγηση, μια ενδιαφέρουσα ιδέα από ένα βιβλίο κ.λπ.- με τις υπάρχουσες σ' αυτόν δομές γνώσης και εμπειρίας στο μυαλό του.

7. John Dewey, *The School and Society*, New York, 2007, σελ. 32.

Εποικοδομητισμός (κονστρουκτιβισμός) σημαίνει το να δημιουργεί κάποιος το δικό του σύστημα και τις δικές του δομές γνώσης, κατανόησης και εμπειρίας.

Από αυτή τη σκοπιά, το γνωστό διδακτικό τρίγωνο παίρνει νέο περιεχόμενο:

Στις τριγωνικές σχέσεις, κάποιες φορές, το ένα μέρος αποκλείεται. Στη διαδικασία της κονστρουκτιβιστικής μάθησης, αυτό είναι ο/η εκπαιδευτικός. Ο μαθητής είναι εκείνος που δημιουργεί τη δική του κατανόηση για τα πράγματα που μαθαίνει. Η νοηματοδότηση λαμβάνει χώρα στο μυαλό του μαθητή, πέρα από τη σφαίρα αντίληψης του εκπαιδευτικού. Ο τελευταίος βλέπει το αποτέλεσμα – το τι παράγουν οι μαθητές και το πώς συμπεριφέρονται. Ο/η εκπαιδευτικός βλέπει την επιτέλεση, όχι την ικανότητα. Και είναι ο μαθητής, και όχι ο/η εκπαιδευτικός, που θα αποφασίσει τελικά τι βρίσκει ενδιαφέρον και άξιο να μάθει, τι θα θυμάται για όλη του τη ζωή και τι θα ξεχάσει.

Η κονστρουκτιβιστική μάθηση μπορεί να διαφοροποιηθεί σε τρεις ακόμη υποκατηγορίες. Ο/η εκπαιδευτικός έχει σημαντικό ρόλο στην υποστήριξή τους.

1. Οι μαθητές **οικοδομούν** νοήματα –ανακαλύπτουν και δημιουργούν κάτι νέο. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να τους ενισχύσουν:
 - δημιουργώντας ευκαιρίες μάθησης,
 - σχεδιάζοντας ελκυστικές δραστηριότητες,
 - παρέχοντας λεκτικά, ή με εποπτικά μέσα, οδηγίες που αντιπροσωπεύουν τα αντικείμενα της μάθησης,
 - ενθαρρύνοντας και υποστηρίζοντας την αυτοεκτίμηση των μαθητών
 - ...
2. Οι μαθητές **ανακατασκευάζουν** τα όσα έχουν μάθει – τα εφαρμόζουν και τα δοκιμάζουν. Σε μεγάλο βαθμό, όλοι μας δημιουργούμε από μόνοι μας τέτοιες εφαρμογές, αλλά στο σχολείο, ο/η εκπαιδευτικός τις εξασφαλίζει:
 - παρέχοντας ευκαιρίες για μοίρασμα, παρουσίαση και συζήτηση,
 - μέσω της επίσημης αξιολόγησης,
 - προσφέροντας ή ζητώντας να υπάρχει φάκελος εργασιών,
 - σχεδιάζοντας ελκυστικές δραστηριότητες, για παράδειγμα ομαδικές εργασίες

3. Οι μαθητές **αποδομούν** ή κρίνουν τα δικά τους αποτελέσματα ή των άλλων. Όπως περιγράφηκε παραπάνω, χωρίς το στοιχείο της κριτικής θεώρησης και του ελέγχου, κάθε προσπάθεια μάθησης θα καθίστατο άνευ σημασίας για την κοινωνία και για τον ίδιο το μαθητή.

6. Ποιος είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού στην EDC/HRE?

Βασικό κλειδί της διδασκαλίας και της μάθησης είναι ο τρόπος που επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν οι μαθητές μεταξύ τους και με τον/την εκπαιδευτικό. Η επαγγελματική ικανότητα του εκπαιδευτικού τού δίνει τη δυνατότητα να ελέγξει το αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας, και να χρησιμοποιήσει ως εργαλεία, υποδείγματα συμπεριφοράς. Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί με διαφορετικούς ρόλους, πιο διαφοροποιημένους από τις οδηγίες που προβλέπει το παραδοσιακό, με βάση το περιεχόμενο, μετωπικό μοντέλο (“της κιμωλίας και της ομιλίας”). Οι οδηγίες αποτελούν μέρος του ρόλου του/της εκπαιδευτικού, αλλά σε αυτό το μοντέλο, πολύ λιγότερο. Αντίθετα, το κonstrουκτιβιστικό μοντέλο μάθησης απαιτεί από τον/την εκπαιδευτικό «να διδάσκει με κλειστό το στόμα», να δίνει περισσότερο χρόνο και περισσότερο το βήμα στους μαθητές του/της.

Οι ενότητες που έπονται διαπραγματεύονται τέσσερις ρόλους-κλειδιά στους οποίους δραστηριοποιείται ο/η εκπαιδευτικός σε περιβάλλον κonstrουκτιβιστικής μάθησης:

1. Ο/η εκπαιδευτικός ως εισηγητής και καθοδηγητής
2. Ο/η εκπαιδευτικός ως κριτής και διορθωτής
3. Ο/η εκπαιδευτικός ως δημιουργός και πάροχος δραστηριοτήτων εφαρμογής (εργασιών)
4. Ο/η εκπαιδευτικός ως πρόεδρος συζητήσεων σε ολομέλειες.

Αντί να δώσουμε αφηρημένες οδηγίες για το πώς παρουσιάζονται αυτοί οι ρόλοι, δίνουμε παραδείγματα που αναφέρονται στις περιγραφές των μαθημάτων στο εγχειρίδιο, όπου ο αναγνώστης θα βρει λεπτομερείς περιγραφές του περιεχομένου των μαθημάτων της EDC/HRE.

6.1 Ο/η εκπαιδευτικός ως εισηγητής και καθοδηγητής – ενισχύει και εμπλουτίζει την οικοδόμηση γνώσης

Ένας από τους βασικούς κανόνες για κάθε εισηγητή είναι η αρχή του «60:40». Τουλάχιστον 40 τοις εκατό από αυτά τα οποία παρουσιάζετε θα πρέπει να είναι οικεία στους μαθητές. Χωρίς αυτόν τον υψηλό βαθμό «περιττής» πληροφορίας, δεν είναι δυνατή καμία κonstrουκτιβιστική μάθηση.

Σε αυτό το εγχειρίδιο, οι βασικές έννοιες διαμορφώνουν τη σπονδυλική στήλη της διδακτικής στο πρόγραμμα μαθημάτων της EDC/HRE. Οι έννοιες αυτές θα πρέπει να παρουσιαστούν στους μαθητές, δηλαδή, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να καθοδηγήσει τους μαθητές, είτε με εισήγηση, είτε ζητώντας τους να τις μελετήσουν, ή και τα δύο. Ως μαθητές που ακολουθούν κonstrουκτιβιστική μάθηση, θα πρέπει να έχουν ήδη δημιουργήσει ένα πλαίσιο εννοιών, στο οποίο θα ταιριάξουν οι οδηγίες του/της εκπαιδευτικού. Κανονικά, αυτή η ανοικτή δομή εννοιών είναι γεμάτη ερωτήσεις ή εμπειρίες που πρέπει να εξηγηθούν. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τα σημεία τα οποία σχετίζονται με τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού ως εισηγητή και καθοδηγητή στις περιγραφές των μαθημάτων αυτού του εγχειριδίου.

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει ένα θέμα στο οποίο έχουν εστιάσει οι μαθητές στη διάρκεια της συζήτησης και δίνει ένα πλαίσιο εννοιών για περαιτέρω εμπάθυνση. Το υλικό 2.3 για τους εκπαιδευτικούς περιέχει ενότητες εισηγήσεων, βοηθητικές για την προετοιμασία τους.
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Μάθημα 2: Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την έννοια του κοινού καλού (βλ. υλικό για τους εκπαιδευτικούς 3B).

Ενότητα 4 Σύγκρουση	Μάθημα 3: Οι μαθητές έχουν εκθέσει την εμπειρία τους στη σύγκρουση. Ο/η εκπαιδευτικός τους βοηθά να καταλάβουν το πρόβλημα που τη δημιούργησε, παρουσιάζοντας ένα μοντέλο εφικτών στόχων (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2.).
Ενότητα 4 Σύγκρουση Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Οι μαθητές έχουν λάβει μέρος σε μια – δυο δραστηριότητες λήψης αποφάσεων. Ο/η εκπαιδευτικός, στη διάρκεια της απολογιστικής συζήτησης, βοηθά τους μαθητές να εκφραστούν για την εμπειρία αυτή, παρουσιάζοντας την έννοια του εκσυγχρονισμού (βλ. φυλλάδιο για τους μαθητές 5.5).
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Μάθημα 2: Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το μοντέλο του κύκλου πολιτικής (φυλλάδια για τους μαθητές 6.1 και 6.2). Στη διάρκεια μιας ιδεοθύελλας, στο προηγούμενο μάθημα, οι μαθητές έχουν συζητήσει τον προσδιορισμό της πολιτικής ατζέντας και τώρα είναι έτοιμοι να κατανοήσουν καλύτερα το θέμα.
Ενότητα 9 Τα μέσα επικοινωνίας	Μάθημα 1: Οι μαθητές έχουν εκφράσει τις προτιμήσεις τους για ένα συγκεκριμένο είδος εφημερίδας. Ο/η εκπαιδευτικός συνδέει τις δηλώσεις τους με την έννοια της προστασίας των ορίων. Τα μέσα επικοινωνίας λειτουργούν ως φύλακες των ορίων, αλλά όσοι τα χρησιμοποιούν λειτουργούν επίσης έτσι.
	Μάθημα 4: Οι μαθητές εκφράζουν τη γνώμη τους για τον ρόλο τους στην κατασκευή μηνυμάτων για τα μέσα επικοινωνίας. Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει δύο βασικά σημεία στην παραγωγή ειδήσεων στα μέσα επικοινωνίας: τα μέσα δημιουργούν μηνύματα με προσοχή και οι συντάκτες και οι παραγωγά των ειδήσεων λειτουργούν ως φύλακες των ορίων, αλλά και ως σχεδιαστές της ατζέντας (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 9Α)

6.2 Ο/η εκπαιδευτικός ως κριτής και διορθωτής – ενισχύει την αποδόμηση

Στις περιγραφές των μαθημάτων του εγχειριδίου, δεν γίνονται αναφορές στον ρόλο του/της εκπαιδευτικού ως κριτή και διορθωτή, για τον προφανή λόγο πως οι περιπτώσεις αυτές προκύπτουν οποιαδήποτε στιγμή και δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν. Ο/η εκπαιδευτικός είναι εκείνος/η που θα πρέπει να συνειδητοποιήσει τι πρέπει να τεθεί σε σωστές βάσεις. Παρ' όλα αυτά, είναι δυνατόν να συζητηθούν κάποιες γενικές οδηγίες.

Είναι σχετικό το λάθος; Δηλαδή, είναι απαραίτητο να διορθωθεί;

Προτίμηση στην ανατροφοδότηση των μαθητών: θα έχουν οι μαθητές την ευκαιρία αργότερα – για παράδειγμα όταν παρουσιάζουν ή συζητούν το θέμα - να ανακαλύψουν το λάθος τους και να το διορθώσουν τότε;

Όμως, σε συγκεκριμένες περιστάσεις, ο μαθητής θα πρέπει να διορθώσει – αποδομήσει – την εννοιολογική του κατασκευή και να αρχίσει πάλι από την αρχή. Παράδειγμα: όταν όλη η τάξη θα εξαρτάται από την παρουσίαση του συγκεκριμένου μαθητή.

Η αρχή του αμοιβαίου σεβασμού: μπορεί ο ένας να κρικάρει τα λάθη του άλλου – όμως με σεβασμό προς το πρόσωπό του. Αυτό είναι απαραίτητο, έτσι ώστε να ενισχύσουμε την αυτοεκτίμηση των μαθητών μας και να τους ενθαρρύνουμε.

Η Ενότητα 8 στήνει ένα debate μεταξύ μαθητών. Οι μαθητές ελέγχουν τα επιχειρήματα των άλλων και αν βρουν κάποιο λάθος, τα αποδομούν.

6.3 Ο/η εκπαιδευτικός ως δημιουργός και πάροχος δραστηριοτήτων εφαρμογής – ενισχύει την επανοικοδόμηση

Η κonstrouκτιβιστική διαδραστική διαδικασία μάθησης εξαρτάται από την προσφορά επαρκών ευκαιριών μάθησης, όπως κατάλληλα θέματα, υλικό, χρόνο, κανόνες, οδηγίες για τις δραστηριότητες, παρακολούθηση και ατομική ενίσχυση. Στην EDC/ HRE είναι καθήκον του/της εκπαιδευτικού να δίνει στους μαθητές δραστηριότητες που βασίζονται σε λύσεις προβλημάτων. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τα παραδείγματα που εμπεριέχονται στις περιγραφές των μαθημάτων αυτού του εγχειριδίου.

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Μάθημα 4: Οι μαθητές εμπλέκονται σε ένα πρόγραμμα που σκιαγραφεί τα επαγγέλματα, ώστε να ανακαλύψουν ποιο από αυτά ταιριάζει με τα κριτήρια που έχουν ορίσει και αντιστοιχούν στα δυνατά στοιχεία του χαρακτήρα τους και στα ενδιαφέροντά τους.
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Μάθημα 3: Ο/η εκπαιδευτικός έχει εισάγει τους μαθητές στην έννοια του κοινού καλού. Τώρα, ασχολούνται με ένα παιχνίδι λήψης αποφάσεων, όπου διαπραγματεύονται συμβιβασμούς για το κοινό καλό.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Ερευνητική δραστηριότητα: Οι μαθητές, μέσα από τη μελέτη του προβλήματος της υπεραλίευσης, έχουν πληροφορηθεί για ένα μοντέλο στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Διενεργούν μελέτες περίπτωσης, ώστε να ανακαλύψουν και άλλα ζητήματα βιωσιμότητας, όπως τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακος ή τα πυρηνικά απόβλητα.
Ενότητα 4 Σύγκρουση Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως διαχειριστής του παιχνιδιού ή της διαδικασίας. Θέτει τα περιθώρια χρόνου και φροντίζει ώστε να τηρούνται οι κανόνες του παιχνιδιού, αλλά δεν δίνει λύση στο πρόβλημα που απασχολεί τους μαθητές
Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές ένα ερωτηματολόγιο (φυλλάδιο για τους μαθητές 5.6), για να τους βοηθήσει να εκφράσουν την άποψή τους για τη διαδικασία μάθησής τους.
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Μάθημα 3: Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να εφαρμόσουν μέσω συγκεκριμένου παραδείγματος το μοντέλο του κύκλου πολιτικής (φυλλάδιο για τους μαθητές 6.1 και 6.2).
	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός από τις τρεις βασικές δηλώσεις επιλέγει αυτή που ταιριάζει στο περιεχόμενο της ανατροφοδότησης από τους μαθητές (βλ.υλικό για εκπαιδευτικούς 6.2). Σε κάθε βασική δήλωση, παρουσιάζεται μια έννοια που βοηθά τους μαθητές να προβληματιστούν σχετικά με την εργασία τους. Θα πρέπει όμως να την επεξεργαστούν σε βάθος, ώστε να βοηθηθεί ο/η εκπαιδευτικός στην επιλογή της πιο κατάλληλης.

6.4 Ο/η εκπαιδευτικός ως πρόεδρος συζητήσεων σε ολομέλειες – ενισχύει όλους τους τρόπους κonstrουκτιβιστικής μάθησης

Η διδασκαλία και η μάθηση μέσω της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων φανερώνεται πλήρως στις συζητήσεις σε ολομέλειες, όπου οι μαθητές μοιράζονται τις ιδέες τους και συζητούν. Είναι η στιγμή που ασκούν την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης. Χωρίς την πλήρη εξάσκηση στη χρήση αυτών των δημοκρατικών δικαιωμάτων, δεν θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων.

Στην περιγραφή των μαθημάτων, συμβουλεύουμε γενικά τον/την εκπαιδευτικό να προεδρεύει σ' αυτές τις συζητήσεις. Πρόκειται για ένα δύσκολο έργο, καθώς οι μαθητές βομβαρδίζουν τον/την εκπαιδευτικό με σκέψεις και ιδέες με τις οποίες εκείνος/η πρέπει στη συνέχεια να δουλέψει. Ως ένα σημαντικό βαθμό, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προβλέψει το εννοιολογικό πλαίσιο με τη χρήση του οποίου θα δώσει μορφή και νόημα στις ιδέες των μαθητών, όμως θα πρέπει επίσης να αυτοσχεδιάσει.

Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει περιγραφές πολλών τρόπων άσκησης της προεδρίας σε συζήτηση σε ολομέλειες. Γενικά, ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει σε δύο μορφές ολομέλειας. Κατά πρώτον, έχει τη δυνατότητα να ξεκινήσει ένα μάθημα ή μια ενότητα προσκαλώντας τους μαθητές να εμπλακούν εξ αρχής. Κατά δεύτερον, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προεδρεύσει σε μια συζήτηση σε ολομέλεια, αρχίζοντας με τις ιδέες των μαθητών – τα αποτελέσματα από τη δουλειά στο σπίτι, μια συζήτηση, μια ανατροφοδότηση. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει παραδείγματα και από τις δύο μορφές ολομέλειας.

α. Ο εκπαιδευτικός ρίχνει στην ολομέλεια την πρώτη ιδέα

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Μάθημα 1: Κάθε μέρα στη ζωή μας, κάνουμε επιλογές και παίρνουμε αποφάσεις – ποια παραδείγματα έρχονται στο νου των μαθητών;
	Μάθημα 3: Για ποιους λόγους επιλέγω να πάω στο λύκειο;
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	Μάθημα 1: Τι θα έκανες αν αντιμετώπιζες αυτό το δίλημμα;
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός υποστηρίζει τους μαθητές στο στάδιο της ιδεοθύελλας. Τους καθοδηγεί να συνδέσουν και να ομαδοποιήσουν τις ιδέες τους υπό νέους τίτλους.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Ερευνητική δραστηριότητα: Οι μαθητές, μέσα από τη μελέτη του προβλήματος της υπεραλίευσης, έχουν πληροφορηθεί για ένα μοντέλο στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Διενεργούν μελέτες περίπτωσης, ώστε να ανακαλύψουν και άλλα ζητήματα βιωσιμότητας, όπως τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακος ή τα πυρηνικά απόβλητα.
Ενότητα 4 Σύγκρουση Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως διαχειριστής του παιχνιδιού ή της διαδικασίας. Θέτει τα περιθώρια χρόνου και φροντίζει ώστε να τηρούνται οι κανόνες του παιχνιδιού, αλλά δεν δίνει λύση στο πρόβλημα που απασχολεί τους μαθητές.
Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	Μάθημα 4: Ο/η εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές ένα ερωτηματολόγιο (φυλλάδιο για τους μαθητές 5.6), για να τους βοηθήσει να εκφράσουν την άποψή τους για τη διαδικασία μάθησής τους.

Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός ενισχύει τους μαθητές σε μια ιδεοθύελλα. («Ο τοίχος της σιωπής»). Στη συνέχεια, τους καθοδηγεί ώστε να συνδέσουν και να κατηγοριοποιήσουν τις ιδέες και τις απόψεις τους και να τους δώσουν μορφή, ομαδοποιώντας τις και προσθέτοντας νέους τρόπους κατάταξης.
Ενότητα 8 Ελευθερία	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει: «Κάθε παιδί θα πρέπει να μείνει στο σχολείο για έναν ακόμη χρόνο». Οι μαθητές εκφράζουν τις απόψεις τους για το θέμα –συμφωνούν ή διαφωνούν. Πρόκειται για πολιτική απόφαση, οπότε η απάντηση είναι «ναί» ή «όχι». Δεν υπάρχει εναλλακτική απάντηση.

β. Οι μαθητές ρίχνουν στην ολομέλεια την πρώτη ιδέα

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	Παραδείγματα και αναφορές στο εκπαιδευτικό υλικό
Ενότητα 1 Ταυτότητα	Μάθημα 1: Οι μαθητές αιτιολογούν γιατί επέλεξαν μια συγκεκριμένη απάντηση σε μια ερώτηση, σε ένα σχόλιο ή απόφθεγμα. Ο/η εκπαιδευτικός τους δείχνει πώς να καταγράψουν τις ιδέες τους σε έναν χάρτη εννοιών.
	Μάθημα 3: Οι μαθητές παρουσιάζουν τις σκέψεις τους για το πώς σχεδιάζουν το μέλλον τους. Ο/η εκπαιδευτικός δε μπορεί να προβλέψει τι θα πουν, αν έχει, όμως, προετοιμάσει ένα εννοιολογικό πλαίσιο, θα μπορέσει να επεξεργαστεί τις ιδέες των μαθητών.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	Μάθημα 3: Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει μιας συζήτησης απολογισμού, μετά από μια δραστηριότητα λήψης αποφάσεων. Ακούει τις απόψεις των μαθητών, προσδιορίζει τις βασικές δηλώσεις και τις σημειώνει στον πίνακα.
	Μάθημα 4: Οι μαθητές ξεκινούν το μάθημα, ανακοινώνοντας τις απόψεις τους για κάτι που έχουν δουλέψει στο σπίτι. Θέτουν την ατζέντα και δημιουργούν ένα εννοιολογικό πλαίσιο για το σύνολο του μαθήματος. Η περιγραφή του μαθήματος βοηθά τον/την εκπαιδευτικό να προβλέψει τα κύρια σημεία στα οποία θα αναφερθούν οι μαθητές, ώστε να προετοιμάσει την αντίδρασή του/της.
Ενότητα 7 Ισότητα	Μάθημα 1: Ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει μια περίπτωση εργασίας και θέτει στους μαθητές μια μοναδική ερώτηση «Ποιο είναι το πρόβλημα;» Οι μαθητές σκέπτονται σιωπηλά και καταγράφουν τις απαντήσεις τους. Η πλειονότητα των μαθητών παρουσιάζουν τις ιδέες τους. Ο/η εκπαιδευτικός τους ενθαρρύνει ώστε να εξηγήσουν τον συλλογισμό τους. Στη συνέχεια, συνδέει τις ιδέες τους με ένα εννοιολογικό πλαίσιο που έχει προβλέψει. Στην Ενότητα 7, μάθημα 4, υπάρχει ένα ακόμη παράδειγμα γι' αυτή τη μέθοδο.
Ενότητα 8 Ελευθερία	Μάθημα 1: Οι μαθητές έχουν ανταλλάξει επιχειρήματα για το θέμα. Ο εκπαιδευτικός θέτει την ερώτηση «Τι κάνει ένα θέμα κατάλληλο για ανταλλαγή απόψεων;» Στη συνέχεια συνοψίζει τις ιδέες των μαθητών σε αντιστοιχία με τα κριτήρια που δίνονται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 8.1.

7. Οι δημοκρατίες ως κοινωνίες μάθησης – κονστρουκτιβιστική προσέγγιση των βασικών εννοιών της EDC/HRE

Η έννοια της διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης δεν βρίσκει εφαρμογή μόνο σε μια τάξη EDC/HRE ή στο σύνολο ενός σχολείου ή σε μια κοινότητα μάθησης που εμφορείται από τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά επίσης σε ένα σύνολο πολιτών που ασχολούνται με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Συνεπώς, «μάθηση για» τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα σημαίνει πως οι μαθητές προετοιμάζονται ώστε να μαθαίνουν δια βίου, είτε ως πρόσωπα είτε ως κοινωνία. Αυτή η πραγματικότητα υποστηρίζεται από δύο επιχειρήματα.

Το πρώτο είναι κανονιστικό και σχετίζεται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι πολίτες θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να λαμβάνουν μέρος στη δημοκρατία, και όταν συζητούν κάποιο από τα συναφή με αυτήν ζητήματα, να εκφράζουν τις απόψεις και τα ενδιαφέροντά τους. Αυτό συνεπάγεται πως κάθε διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι ανοικτή, αλλιώς θα ήταν φάρσα.

Το δεύτερο επιχείρημα είναι αναλυτικό και αφορά στην πολυσύνθετη μορφή των σύγχρονων κοινωνιών, στην παγκόσμια αλληλεξάρτηση, και στις αποθαρρυντικές προκλήσεις ζητημάτων όπως για παράδειγμα η κλιματική αλλαγή, η μείωση της βιοποικιλότητας, η επισφάλεια που προκαλούν οι κυβερνητικές αποτυχίες, το αυξανόμενο χάσμα ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς. Κανείς δεν έχει μια ξεκάθαρη λύση για τα προβλήματα που μας περιμένουν, είτε στην προσωπική μας ζωή, είτε σε παγκόσμιο επίπεδο. Είμαστε όλοι μαθητευόμενοι, επιφορτισμένοι με το καθήκον να βρούμε βιώσιμες λύσεις.

Ως εκ τούτου, οι βασικές έννοιες της EDC/HRE αυτού του βιβλίου, προσδιορίζονται από μια διαδραστική κονστρουκτιβιστική προοπτική. Ο παρακάτω κατάλογος συνοψίζει τη βασική εννοιολογική προσέγγιση κάθε μιας από τις εννέα ενότητες.

Αριθμός Ενότητας/ Βασική έννοια	EDC/HRE: κονστρουκτιβιστικές έννοιες ...
Ενότητα 1 Ταυτότητα	... ταυτότητα: διαπλάθουμε την ταυτότητά μας μέσω των βασικών μας επιλογών.
Ενότητα 2 Υπευθυνότητα	... υπευθυνότητα: δημιουργούμε μια κοινή ομάδα αξιών.
Ενότητα 3 Ετερότητα και πλουραλισμός	... συμφέροντα και το κοινό καλό: διαπραγματευόμαστε για όσα θεωρούμε ότι εκφράζουν το κοινό καλό.
Ενότητα 4 Σύγκρουση	... σύγκρουση: προβλήματα και διαμάχες είναι όσα εμείς θεωρούμε ως τέτοια.
Ενότητα 5 Νόμοι και κανόνες	... νόμοι και κανόνες: είναι εργαλεία που βοηθούν στη λύση προβλημάτων και προσφέρουν ένα πλαίσιο ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων.
Ενότητα 6 Κυβέρνηση και πολιτική	... διαδικασία πολιτικής λήψης αποφάσεων: σκοπός τους είναι να βρεθεί λύση σε επείγοντα προβλήματα.
Ενότητα 7 Ισότητα	... υπέρβαση του αποκλεισμού και κοινωνική συνοχή.
Ενότητα 8 Ελευθερία	... ο τρόπος που ασκούμε το δικαίωμα στην ελευθερία, π.χ. ελευθερία σκέψης και έκφρασης.
Ενότητα 9 Τα μέσα επικοινωνίας	... η αντίληψη που έχουμε για τον κόσμο μέσα από τα μέσα επικοινωνίας: οι παραγωγοί και οι χρήστες των μέσων ως φύλακες των ορίων και σχεδιαστές της ατζέντας.